

Elektroniczne źródła informacji naukowej z zakresu rolnictwa w naukowych bibliotekach w Polsce

Ewa Bukaluk

ATR w Bydgoszczy

Jednym z wymiernych efektów pracy badawczej w każdej dyscyplinie naukowej jest publikacja – artykuł w czasopiśmie naukowym, referat na konferencję lub książka naukowa (monografia). Duża konkurencja w poszczególnych dyscyplinach nauk rolniczych sprawia, że autorzy dążą do jak najszybszego upowszechnienia swojego dorobku naukowego. W wyniku rozwoju w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia sieci komputerowych oraz nowych nośników informacji (CD-ROM), możliwe stało się szybkie i tanie przekazywanie informacji w postaci cyfrowej. Technologie elektroniczne przyczyniają się do rozpowszechniania i otrzymywania informacji naukowych, przyspieszając ich obieg i zwiększając zasięg. Umiejętność korzystania z tych zasobów staje się obecnie koniecznością w każdej pracy badawczej. Celem niniejszego artykułu jest upowszechnienie wiedzy na temat sposobów i możliwości dotarcia do publikacji naukowych z zakresu rolnictwa i nauk pokrewnych przy wykorzystaniu elektronicznych technologii pozyskiwania informacji.

Angielskojęzyczne bazy bibliograficzno-abstraktowe z zakresu nauk rolniczych dostępne w bibliotekach uczelni rolniczych w Polsce

Opracowanie wyników przeprowadzonych badań w każdej publikacji naukowej udokumentowane musi być literaturą już opublikowaną, tematycznie związaną z opisywanym zagadnieniem. Dlatego ważnym etapem w każdej pracy badawczej jest zgromadzenie odpowiedniej literatury, wykorzystywanej i cytowanej później w powstającej w jej wyniku publikacji. Można to zrobić w tradycyjny sposób, przeszukując samodzielnie całe roczniki i woluminy czasopism, wydawnictw serijnych, monografii lub drukowanych bibliografii dziedzinowych. Jest to oczywiście zajęcie bardzo czasochłonne i mało efektywne. Mnogość publikacji sprawia, że ten sposób gromadzenia literatury jest czasami wręcz niemożliwy. Wysiłki pracowników naukowych nad zbieraniem materiałów do publikacji mogą być zminimalizowane poprzez wykorzystanie do tego celu komputerowych baz bibliograficznych. W ten sposób uzyskuje się w krótkim czasie wykaz informacji o materiałach źródłowych (publikacjach).

Bazy bibliograficzno-abstraktowe składają się z tzw. rekordów, czyli jednostkowych opisów bibliograficznych publikacji. Każdy opis posiada cechy formalne, tzn. nazwisko autora, tytuł artykułu, źródło (nazwa czasopisma, serii, materiałów konferencyjnych, itp.) i rok wydania. Ponadto zawiera cechy rzeczowe, tzn. informacje treściowe o jego zawartości w for-

mie streszczenia (abstraktu), deskryptory służące do charakterystyki dokumentu oraz klasyfikację tematyczną. Zdecydowana większość dokumentów w bazie, to artykuły z czasopism naukowych, referaty zamieszczone w materiałach konferencyjnych, raporty, opisy patentowe, raporty techniczne, monografie, itp. Każda baza posiada własny program komputerowy umożliwiający retrospektywne przeszukiwanie na określony temat. Programy wyszukiwawcze są różne, ale sama technika przeszukiwania jest w zasadzie podobna lub zbliżona. Przeszukiwanie bazy odbywa się poprzez słowa kluczowe zaczerpnięte z języka naturalnego (po wyszukaniu rekordów będą one zawarte m.in. w tytule artykułu i streszczeniu) lub przy użyciu specjalnego języka informacyjno-wyszukiwawczego, najczęściej deskryptorowego. Deskryptory zaczerpnięte z tezaury (uporządkowany hierarchicznie spis wyrazów z danej dziedziny; eliminuje synonimie i homonimie) służą do scharakteryzowania treści dokumentu w momencie przygotowywania rekordu do bazy. Pola deskryptorowe w rekordzie służą do wyszukiwania rzeczowego. Osoba przeszukująca bazę musi znać ten język lub posługiwać się tezaurem.

Użycie pojedynczego słowa kluczowego lub deskryptora daje czasami bardzo duży zbiór wyników. W takim przypadku konieczne jest zawężenie wyszukiwania poprzez sformułowanie bardziej złożonego zapytania. Zawężenie wyszukiwania w przypadku baz angielskojęzycznych (w polskich bazach używane są ich odpowiedniki znakowe) umożliwiają operatory logiczne Boole'a (and, or, not = i, lub, nie) – szerzej omówione w artykule „Podstawowe usługi i narzędzia wyszukiwawcze w sieci Internet”, PH 11/2001 – oraz tzw. limitowanie, czyli ograniczenie wyszukiwania do np. roku wydania dokumentu, języka dokumentu, typu dokumentu, klasyfikacji tematycznej (kodowanej), symbolu lub nazwy kraju, w którym ukazał się dokument itp. W tym przypadku tworzona jest tzw. strategia wyszukiwawcza, która może zawierać kilka lub więcej pytań, z których wybiera się to najbardziej odpowiadające oczekiwaniom użytkownika. Strategię wyszukiwawczą ustala osoba obsługująca bazę (w bibliotekach pracownik działu informacji naukowej) na zlecenie lub wspólnie z osobą zainteresowaną. Pracownicy bibliotek w każdym przypadku służą pomocą i radą osobom poszukującym odpowiedniej literatury. Ponadto każda baza daje możliwości różnorodnej prezentacji wyszukanych dokumentów według wybranego formatu; pełnego z abstraktem, bibliograficznego, skróconego itp. Wyszukany zbiór informacji może być wydrukiem komputerowym lub plikiem tekstowym przeznaczonym do dalszego opracowania (w edytorze tekstów Word), np. w formie wykazu literatury cytowanej. Pliki wynikowe z bazy mogą być przesłane użytkownikom pocztą elektroniczną lub przekazane usługą internetową FTP do wskazanego przez użytkownika katalogu na jego własny komputer. Użytkownik może zlecić wyszukiwanie z bazy drogą medialną (e-mail, telefon, faks) bez konieczności osobistego uczestniczenia w sesji wyszukiwawczej. Jest to bardzo wygodne dla osób, które chcą pozyskać informacje z oddalonego ośrodka informacji naukowej czy biblioteki.

Nośnikiem elektronicznym omawianych baz są najczęściej dyski optyczne, tzw. CD-ROM, rzadziej dyskietki. Dysponentami baz są zazwyczaj biblioteki wyższych uczelni i instytutów naukowych. W dalszej części podane zostaną najbardziej cenione wśród użytkowników bazy bibliograficzno-abstraktowe z dziedziny rolnictwa (w tym z zakresu hodowli i produkcji zwierzęcej), z podaniem ich lokalizacji (nazwy uczelni) i adresów poczty elektronicznej (e-mail) do komunikowania się z wybraną instytucją posiadającą bazę. Celowo po-

minięto, z powodu ograniczonej objętości artykułu, szczegółowe zakresy tematyczne poszczególnych baz, wychodząc z założenia, że wszystkie wymienione zawierają informacje tematycznie związane z zainteresowaniami czytelników Przeglądu Hodowlanego. Każda biblioteka naukowa lub ośrodek informacji naukowej (OIN) określa własne warunki korzystania z baz (dla osób z zewnątrz najczęściej odpłatnie), z którymi użytkownik powinien się zapoznać (np. za pomocą poczty elektronicznej lub na stronie domowej w sieci Internet). Niżej przedstawione bazy zawierają opisy bibliograficzne (najczęściej z abstraktami), obejmujące światową i polską literaturę dotyczącą nauk rolniczych, w tym: produkcję zwierzęcą, hodowlę i genetykę zwierząt, sposoby utrzymania i użytkowania, płodność, żywienie, przemysł rolno-spożywczy, higienę i medycynę weterynaryjną itp.

CAB Abstracts – tworzona od 1973 r. przez Centre of Agriculture Bioscience International, aktualizowana kwartalnie, jest wiodącą w świecie bazą z zakresu rolnictwa. Rejestruje publikacje z 16 tys. czasopism rolniczych oraz monografii, materiałów konferencyjnych i in., wydawanych w ponad 100 krajach. Opisy bibliograficzne zawierają streszczenia (abstrakty). Dysponenci bazy: Centralna Biblioteka Rolnicza e-mail: katalogi@cbr.edu.pl; Biblioteka AR w Szczecinie e-mail: anke@.libsrv.libra.ar.szczecin.pl; Biblioteka AR we Wrocławiu e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl; Biblioteka SGGW w Warszawie e-mail: bg_oin@alpha.sggw.waw.pl; Biblioteka UWM w Olsztynie e-mail: cheltb@uwm.edu.pl.

AGRIS – baza tworzona od 1971 roku przez AGRIS Coordinating Centre Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) w Rzymie, we współpracy z ośrodkami międzynarodowymi, krajowymi i regionalnymi, tworzona przez 158 krajów i 29 międzynarodowych organizacji, jest aktualizowana kwartalnie. W Polsce krajowym ośrodkiem jest Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie, współpracująca z instytutami naukowymi i bibliotekami uczelni rolniczych w przygotowaniu rekordów, czyli opisów bibliograficznych artykułów naukowych polskich wydawnictw wraz z abstraktami. Stąd w bazie AGRIS jest najwięcej indeksowanych polskich publikacji z zakresu rolnictwa. Dysponenci bazy: Centralna Biblioteka Rolnicza e-mail: katalogi@cbr.edu.pl; Biblioteka ATR w Bydgoszczy e-mail: bibinfo@atr.bydgoszcz.pl; Biblioteka AR we Wrocławiu e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl; Biblioteka AR w Krakowie e-mail: jozga@ar.krakow.pl; Biblioteka AR w Szczecinie e-mail: anke@.libsrv.libra.ar.szczecin.pl; Biblioteka UWM w Olsztynie e-mail: cheltb@uwm.edu.pl.

AGRICOLA – tworzona przez National Agricultural Library (NAL) i współpracujące z nią instytucje, jest aktualizowana kwartalnie. Stanowi najbogatsze źródło informacji o rolnictwie i naukach pokrewnych w Stanach Zjednoczonych. Baza zawiera opisy bibliograficzne artykułów z ponad 2500 tytułów czasopism naukowych z całego świata, a także książek, monografii, opisów patentowych i raportów technicznych. Znaczna część opisów bibliograficznych zawiera streszczenia. Dysponenci bazy: Biblioteka AR w Krakowie e-mail: jozga@ar.krakow.pl; Biblioteka AR we Wrocławiu e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl; Biblioteka AR w Szczecinie e-mail: anke@.libsrv.libra.ar.szczecin.pl; Biblioteka UWM w Olsztynie e-mail: cheltb@uwm.edu.pl.

FSTA (Food Science and Technology Abstracts) – tworzona przez International Food Information Services od 1969 r., jest aktualizowana kwartalnie. Baza oprócz opisów bibliograficznych artykułów z czasopism naukowych, rejestruje także opisy patentowe, normy, wybrane akty prawne i materiały konferencyjne dotyczące rolnictwa. Dysponenci bazy: Cen-

tralna Biblioteka Rolnicza e-mail: katalogi@cbr.edu.pl; Biblioteka SGGW w Warszawie e-mail: bg_oin@alpha.sggw.waw.pl.

BIOTECHNOLOGY ABSTRACTS – baza bibliograficzna i patentowa, wydawana przez Derwent Publications Ltd., aktualizowana kwartalnie. Zawiera opisy bibliograficzne z ok. 1200 ważniejszych czasopism naukowych i technicznych oraz literatury patentowej (25%). Większość tzw. rekordów w bazie posiada abstrakty i adresy autorów. Dysponenci bazy: Biblioteka AR we Wrocławiu e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl; Biblioteka AR w Lublinie e-mail: andro@eos.umcs.lublin.pl; Biblioteka SGGW w Warszawie e-mail: bg_oin@alpha.sggw.waw.pl; Biblioteka AR w Szczecinie e-mail: anke@.libsrv.libra.ar.szczecin.pl.

CURRENT CONTENTS serie: AGRICULTURE, BIOLOGY and ENVIRONMENTAL SCIENCE, a także LIFE SCIENCE – wydawane przez Institute for Scientific Information w Filadelfii (USA). Current Contents jest aktualnym przeglądem spisów treści ok. 2000 ukazujących się wydawnictw naukowych, w tym z ok. 1200 najważniejszych światowych czasopism. Opisy bibliograficzne wzbogacone są abstraktami. Cenioną przez użytkowników zaletą bazy jest zamieszczany w niej adres pierwszego autora publikacji, co ułatwia dotarcie do materiału źródłowego (np. sprowadzenie odbitki autorskiej, kserokopii) w przypadku, gdy w zasobach polskich bibliotek nie ma danego materiału. Dysponenci bazy: CBR (ser. ABES, LS) e-mail: katalogi@cbr.edu.pl; Biblioteka ATR w Bydgoszczy (ser. ABES) e-mail: bibinfo@atr.bydgoszcz.pl; Biblioteka AR we Wrocławiu (ser. ABES, LS) e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl; Biblioteka AR w Krakowie (ser. ABES) e-mail: jozga@ar.krakow.pl; Biblioteka Główna Akademii Podlaskiej w Siedlcach (ser. ABES, LS) e-mail: biblio@ap.siedlce.pl; Biblioteka Główna SGGW w Warszawie (ser. ABES) e-mail: bg_oin@alpha.sggw.waw.pl.

Polskie bazy bibliograficzne z zakresu nauk rolniczych

SIGŹ (System Informacji o Gospodarce Żywnościowej) – bazę tworzy Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie i współpracujące z nią biblioteki uczelni rolniczych i instytutów naukowych. Baza budowana od 1981 roku (w wersji na CD-ROM obejmuje publikacje od 1986 r.) jest aktualizowana kwartalnie (w CBR na bieżąco). W bazie indeksowanych jest ok. 270 tytułów polskich czasopism naukowych, innych wydawnictw seryjnych, rozpraw, a także materiałów z konferencji i przepisów prawnych z zakresu rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Opisy bibliograficzne publikacji naukowych uzupełnione są abstraktami lub adnotacjami treściowymi. Dysponenci bazy: Centralna Biblioteka Rolnicza e-mail: katalogi@cbr.edu.pl; Biblioteka ATR w Bydgoszczy e-mail: bibinfo@atr.bydgoszcz.pl; Biblioteka UWM w Olsztynie e-mail: cheltb@uwm.edu.pl; Biblioteka AR w Krakowie e-mail: jozga@ar.krakow.pl; Biblioteka AR w Lublinie e-mail: andro@eos.umcs.lublin.pl; Biblioteka SGGW w Warszawie e-mail: bg_oin@alpha.sggw.waw.pl; Biblioteka Akademii Podlaskiej w Siedlcach e-mail: biblio@ap.siedlce.pl; Biblioteka AR w Szczecinie e-mail: anke@.libsrv.libra.ar.szczecin.pl; Biblioteka AR we Wrocławiu e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl.

AGRO-LIBREX, AGRO-KONF, AGRO-AGEN – bazy bibliograficzne (bez abstraktów) tworzone od 1992 r. przez Bibliotekę Główną AR w Poznaniu (wydawca: firma MADEX), aktualizowane kwartalnie. Bazy zawierają opisy bibliograficzne polskich publikacji naukowych, głównie z czasopism (AGRO-LIBREX), referaty i inne publikacje konferencyjne (AGRO-KONF) oraz krajowe publikacje z czasopism naukowych i innych wydawnictw seryjnych, opublikowane w językach ob-

cych (AGRO-AGEN). Dysponenci baz: Biblioteka Główna AR w Poznaniu e-mail: wgolab@owl.au.poznan.pl; Biblioteka ATR w Bydgoszczy e-mail: bibinfo@atr.bydgoszcz.pl; Biblioteka AR we Wrocławiu e-mail: sdi@bg.ar.wroc.pl; Biblioteka Akademii Podlaskiej w Siedlcach e-mail: biblio@ap.siedlce.pl; Biblioteka SGGW w Warszawie e-mail: bg_oin@aloha.sggw.waw.pl; Biblioteka AR w Szczecinie e-mail: anke@libsrv.libra.ar.szczecin.pl.

Katalogi komputerowe bibliotek naukowych w Polsce i na świecie

Informacje bibliograficzne o tekstach źródłowych otrzymane z baz bibliograficznych są pierwszym etapem poszukiwania literatury. Kolejnym krokiem jest dotarcie do oryginalnych publikacji. W tym względzie pomocne będą z pewnością katalogi komputerowe polskich bibliotek naukowych zamieszczone w Internecie, gdzie – w wyniku ich przeszukiwania – można szybko zlokalizować określony dokument, tzn. książkę, czasopismo, materiały konferencyjne i inne. Obecnie do większości polskich katalogów bibliotecznych można dotrzeć (online) znając ich adres internetowy. Katalogi przeszukuje się wybierając usługę telnetową (znając login, password) lub interfejs sieci WWW (tzw. okienka). Przed przystąpieniem do wyszukiwania materiałów w tych katalogach konieczne jest zapoznanie się z instrukcjami wyszukiwania („help”) w danym systemie bibliotecznym (są różne) lub przeczytanie pliku (linku) omawiającego sposoby poruszania się w systemie. Interesującą użytkownika książkę lub czasopismo (część konkretny artykuł z czasopisma) można zamówić (sprowadzić, wypożyczyć) z innej biblioteki poprzez wypożyczalnię międzybiblioteczną – usługę oferowaną przez każdą bibliote-

kę naukową. Poniżej podano adresy internetowe stron domowych bibliotek uczelni rolniczych oraz Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie:

- Biblioteka AR w Krakowie; <http://www.ar.krakow.pl/bibl/biblfr.htm>
- Biblioteka AR w Poznaniu; <http://bg.au.poznan.pl/isis.htm#agro>
- Biblioteka AR we Wrocławiu; <http://www.bibl.ar.wroc.pl/kat/kat.htm>
- Biblioteka AR w Szczecinie; <http://www.libra.ar.szczecin.pl/>
- Biblioteka AR w Lublinie; <http://priam.umcs.lublin.pl/ar/>
- Biblioteka SGGW w Warszawie; <http://www.bg.sggw.waw.pl/>
- Biblioteka UWM w Olsztynie; <http://bart.uwm.edu.pl/>
- Biblioteka ATR w Bydgoszczy; <http://atr.bg.bydgoszcz.pl/>
- Biblioteka Akademii Podlaskiej w Siedlcach; <http://www.ap.siedlce.pl/>
- Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie; <http://www.cbr.edu.pl/>

Osoby korzystające na co dzień z sieci wiedzą, że informacje zawarte na stronach WWW, a także adresy internetowe bardzo często zmieniają się i dezaktualizują – to co jest prezentowane dziś, jutro może być niedostępne lub zmienione.

Nowe książki

Instytut Mleczarstwa w Warszawie wydał **Słownik wiedzy i praktyki mleczarskiej**, w wersji językowej angielsko-polskiej i polsko-angielskiej. Zawiera on około 4000 haseł dotyczących mleczarstwa, w szerokim ujęciu tej dziedziny, tj. z uwzględnieniem problematyki zootechnicznej, weterynaryjnej, przetwórstwa mleka, w tym dodatków, a także handlu i finansów. Obszernie ujęto hasła dotyczące charakterystyki mleka i procesów przetwórczych, wzbogacając je o terminologię chemiczną, fizyczną, mikrobiologiczną, inżynierijską, biochemiczną, fizjologiczną, ekonomiczną i statystyczną.

Słownik zawiera bogaty wykaz skrótów powszechnie stosowanych w języku angielskim i polskim oraz angielskie jednostki miar. Zamieszczono też spis krajowych i zagranicznych instytucji i organizacji związanych z mleczarstwem.

Praktyczną wartość Słownika podnosi nowe, aktualne nazewnictwo, dostosowane do terminologii obowiązującej w Unii Europejskiej.

Słownik może być doskonałą pomocą dla wszystkich osób działających w branży mleczarskiej, gdyż poprzez bogaty zasób właściwie dobranych haseł sprzyja lepszemu rozumieniu literatury zawodowej, a także doskonaleniu znajomości fachowego języka angielskiego.

Zamówienia należy kierować na adres: Instytut Mleczarstwa, 00-682 Warszawa, ul. Hoża 66/68; tel./faks 0-(prefiks)-22 629-70-49. Cena 1 egzemplarza wynosi 48 zł.

